

24 Mayıs 2016, Ankara

Birleşmiş Milletler (BM) İşkenceye Karşı Sözleşmenin 19. maddesi gereği, Sözleşmeye taraf Devletler BM İşkence Karşıtı Komite'ye periyodik rapor sunmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük kapsamında, Komite, Türkiye'nin dördüncü periyodik raporunu 26-27 Nisan 2016 tarihlerinde değerlendirmiş ve 13 Mayıs 2016 tarihinde Türkiye hakkındaki gözlem raporunu yayınlamıştır¹.

I. Arka Plan Bilgisi

1. Komite'nin 16 Ocak 2013 tarihinde yayınlamış olduğu "Rapor öncesi Konu Listesi"² gereği Türkiye Devleti 22 Ekim 2014 tarihinde Raporunu Komiteye sunmuştur³.

2. Komitenin "Rapor Öncesi Konu Listesi" temel olarak şu başlıkları içermektedir: Resmi olmayan gözaltı yerlerindeki işkence veya kötü muamele; Karşıt davalar; Kolluğun güç kullanımı; Cezaevinde işkence ve kötü muamele; Alıkonuların temel hakları; Uzun tutukluluk; Zorla Kaybedilme; Yargısız infazlar; Ev içi şiddet ve "namus cinayetleri"; Ulusal Önleme Mekanizmasının kurulması; Alıkonulma merkezlerine bağımsız heyetlerce habersiz ziyaretlerde bulunulabilmesi; Yargıç ve savcılarının bağımsızlığı ile tarafsızlığı; İnsan hakları savunucularının korunması; İşkenceye karşı usul güvenceleri; İşkencenin etkin soruşturulması; İşkencenin önlenmesi ve yasaklanması ile ilgili eğitimler; İşkence görenlere ihlalin giderimi için uygun mekanizmalarının gerçekleştirilmesi açısından yükümlülükler; Mevzuatta işkence ve diğer kötü muamele eylemlerinin uygun tanımlanması; Yabancıların, sığınmacıların ve mültecilerin işkenceye karşı güvencelerden faydalanması.

3. Türkiye Devleti yukarıdaki başlıklar gereği talep edilen bilgilere cevap niteliğinde olması anlamında Raporunu, Komite tarafından görüşülmesi için sunmuştur. Hükümet dışı örgütlerin de katılımını imkânlı kılan bir prosedüre sahip olan Komite 'ye, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)⁴ ve İnsan Hakları Derneği (İHD)⁵ olarak alternatif raporlar sunulmuştur⁶.

¹ CAT 13 Mayıs 2016 tarihli Sonuç Gözlem için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/TUR/INT_CAT_COC_TUR_23920_E.pdf

² Liste için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CAT%2fC%2fTUR%2fQ%2f4&Lang=en

³ Türkiye Devleti Raporu için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CAT%2fC%2fTUR%2f4&Lang=en

⁴ TİHV Alternatif Rapor için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/TUR/INT_CAT_CSS_TUR_23459_E.pdf

⁵ İHD Alternatif Rapor için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=INT%2fCAT%2fCSS%2fTUR%2f23608&Lang=en

⁶ Komiteye Ankara Barosu, Human Rights Watch, London Legal Group, Global Detention Project tarafından sunulan diğer Alternatif Raporlar için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=TUR&Lang=EN

II. Komite Önünde Gerçekleşen Oturumlar

4. Komitenin değerlendirme prosedürü gereği hükümet dışı örgütler ile Devlet Raporu görüşülmeden özel oturum gerçekleştirilir. Bu oturum; örgütlerin, Komitenin son gözlem raporu ve takip raporundan beri İşkenceye Karşı Sözleşmeye yönelik Devletin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin ve Komitenin varsa örgütler tarafından cevaplanmasını istediği soruların karşılıklı değerlendirildiği nitelikte gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda kurum temsilcileri 25 Nisan 2016 tarihinde Komite üyeleri ile oturumda bir araya gelmiştir.

5. Temel olarak, 2007 yılından bu yana gerçekleştirilen yasal değişiklikler sonucu polisin artırılan gücü ve iç güvenlik paketi olarak adlandırılan uygulamalarla birlikte insan hakları değer ve kurallarından feragat alternatif raporlarda yer verilen örnek olgularla birlikte sunulmuştur. Bu anlamda işkencenin, protestolardaki güç ve silah kullanımı ile gerçekleşen niteliği, resmi olan ve resmi olmayan alıkonma yerlerindeki görünümü, cezaevlerindeki özellikle hasta mahpuslar ve tecrit olmak üzere bir baskı aracı olarak kullanımı tanımlanmıştır. Sokağa çıkma yasağı uygulamasının kendisinin işkence eylemi niteliğinde olup aynı zamanda sokağa çıkma yasağı kapsamında uygulanagelen işkence eylemlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Özel olarak, etkin soruşturma yoksunluğu, usul güvencelerine uyulmaması, uygun giderim mekanizmalarının kurulmaması, bağımsız izlemenin gerçekleşmemesi yönündeki kaygılar iletilmiştir.

6. Komite; özellikle resmi olmayan alıkonma yerlerindeki işkence eylemleri; genel olarak alıkonma koşulları, özel olarak çocukların alıkonulması, tecrit ve disiplin hücre hapsi uygulamaları hakkında olgular düzeyinde sorularını yöneltmiştir. Ayrıca işkence eylemi faillerinin etkin olarak soruşturulup soruşturulmadığı, haklarında dava açılıp açılmadığı, dava sonucu ceza verilip verilmediği ve bu cezaların infaz edilip edilmediği sorularını dile getirmiştir. Hükümet dışı örgütlerin alıkonma yerlerine bağımsız ve habersiz ziyaret gerçekleştirip gerçekleştirmediği, cezaevi izleme kurullarının yapısı, ulusal önleme mekanizması ve insan hakları kurumunun standartlarla uyumu da Komitenin bilgi edinmek istediği diğer başlığı oluşturmuştur. Sokağa çıkma yasağı kapsamında insan hakları hukuku ilkeleri ile birlikte insancıl hukuk standartları yönünden de değerlendirme talep edilmiştir.

7. 26 Nisan 2016 tarihinde Türkiye Delegasyonu⁷ adına Mehmet Ferden Çarıkcı'nın Türkiye'de son dönem insan hakları alanında yaptıkları düzenlemeleri sunduğu açılış konuşmasının⁸ ardından Komite üyeleri Devletin raporuna ve Delegasyonun açılış konuşmasına binaen sorularını iletmıştır.

8. Oturumdaki soru faslı yaklaşık 2.5 saat sürmüştür ve 88'e yakın soru iletilmiştir⁹. Oturumda Komite üyeleri:

8.1 Devlet'in istatistiki bilgi olarak sunduklarının kendi içinde çelişkili ve sorulan sorulara yanıt vermediğinden bahisle, resmi olmayan alıkonma yerlerine ilişkin soruşturmalara yönelik sayısal veriyi, işkenceden dolayı disiplin cezası aldığı söylenen kamu ajanlarından ceza alanlara ilişkin sayısal veriyi, işkence ve diğer kötü muamele iddiaları halinde kaç kamu ajanının görevden uzaklaştırıldığına ilişkin sayısal veriyi, protestolarda aşırı güç kullanımına yönelik kaç davanın açıldığına, kaç disiplin cezası verildiğine ilişkin bilgiyi, sivil toplumun alıkonma yerlerine kaç tane bağımsız ve habersiz ziyaret gerçekleştirdiğine, cezaevlerindeki sağlık çalışanlarına ilişkin sayısal verileri tekrar talep etmiştir ve Devlet tarafından yargısız infaz iddialarının soruşturulması, kovuşturulması ve verilen cezalar yönünden ise hiçbir bilginin sunulmadığı kaydedilmiştir. Gözaltında ve hapiste ölümlerle ve nedenleriyle ilgili dayanılabilecek herhangi bir istatistik olup olmadığı sorulmuştur. Zorunlu askerlik hizmeti kapsamında gerçekleşen ölümlere yönelik sayısal bilgi istenmiştir. Adalet Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı önünde aşırı güç kullanımına yönelik kaç

⁷ Delegasyon listesi için:

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/TUR/INT_CAT_LOP_TUR_23701_E.pdf

⁸ Açılış konuşması için (İngilizce):

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCAT%2fSTA%2fTUR%2f23700&Lang=en

⁹ İki gün süren oturum kayıtları için (İngilizce): <http://www.treatybodywebcast.org/cat-57th-session-turkey/>

şikayet alındığının cevaplanması istenmiştir. Tüm istatistiki veriler açısından etnik kayıtların tutulmamasındaki ısrara rağmen bu konuda da bilgi talep edilmiştir.

8.2 Devlet Raporunda sunulanın aksine, bilgi almak istedikleri yargılamalara yönelik farklı ve güncel bilgilerin olduğunun altını çizerek bu güncellemeyi yapmaları, çelişkiye dair yorumlarını istemiştir. Özellikle Ahmet Koca, Fevziye Cengiz, Hopa, Mardin, Pozantı Cezaevi, Tekirdağ Cezaevi, Uğur Kantar yargılamaları hakkında olmak üzere Komitenin daha önce Türkiye Devletine sorduğu diğer bütün vakıalara ilişkin güncellenmiş, gerçek bilgiyi talep etmiştir. Uğur ve Ahmet Kaymaz'a ilişkin AİHM kararına rağmen yargılamanın yenilenmemesindeki ihlalin nasıl giderilmesinin planlandığı sorulmuş; Uludere ve Şemdinli Umut Kitapevi bombalama eylemleri ile ilgili etkin soruşturma yürütülüp yürütülmediğine yönelik bilgi talep edilmiştir.

8.3 İç güvenlik paketinin uygulaması olarak "resmi alıkoyma yerleri dışında (polis aracı, sokaklar, ambulanslar gibi) 24 saatten 48 saate kadar alıkoymanın gerçekleştirilebileceği göz önünde bulundurulduğunda" bu konuya ilişkin yorum yapmaları istenmiştir. Aynı şekilde iç güvenlik paketi ile getirilen düzenleme halinde alıkoymanın yargısal denetiminin nasıl sağlandığı konusunda bilgi talep edilmiştir. Terörle Mücadele Kanunu kapsamında alıkonulanların koşulları hakkında bilgi talep edilmiştir. Bunun gibi olağanüstü hal ilanı halinde gözaltı süresinin ne kadar uzatılabileceğine yönelik Anayasal düzenleme olmaması nedeniyle bu konudaki uygulama sorulmuştur. Resmi olmayan alıkoyma yerlerinin neden halen var olduğu da tek başına bir soru olarak Delegasyona iletilmiştir.

8.4 Özellikle F tipi Cezaevlerinde gündeme gelen, izolasyon, hukuk dışı aramalar, iletişimin engellenmesine yönelik ihlallerle ilgili yorum istenmiş; Devlet tarafından cezaevlerinin kapatılmasında neyin esas alındığı sorulmuştur. Bir disiplin cezası olarak hücre hapsinin uzamış izolasyon niteliğinin altı çizilmiş ve bu konuda uluslararası standartlarla uyum sağlamayı düşünüp düşünmedikleri, askeri cezaevlerindeki disiplin hapsine yönelik düzenlemelere ilişkin yorumları talep etmiştir. "Neden sadece terör iddiasıyla hapsedilenlerin seslerinin kaydedildiğine" yönelik soru yöneltilmiş ve cezaevlerinin kalabalık olmasına yönelik sorunun, yeni cezaevi inşası yerine cezaevi nüfusunu azaltmak şeklinde bir çözümle sonlandırmasının daha kabul edilebilir olup olmadığı sorulmuştur. Ağırlaştırılmış müebbet cezasının infaz rejiminin bir izolasyon olduğu ve bu rejimin neden hala olduğu ve giderilmesine yönelik nasıl bir gelişme kaydedildiğine ilişkin bilgi istenmiştir. Cezaevlerinde sağlık hizmetine erişim yönünden Gülay Çetin vs. Türkiye kararının gereği için ne yapıldığı konusunda ve psikiyatri hizmetine erişim koşulları, hastane sevklerindeki gecikmeler yönünden iletilen iddialarla ilgili yorum yapmaları istenmiştir. Askeri Cezaevlerinde alıkonma koşullarına yönelik hiçbir bilgi edinilmemesinden bahisle buradaki koşullar hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Askeri mevzuat gereği oda hapsi cezasının savaş ve barış hallerinde nasıl uygulanacağını düzenlenmesi gereği savaş ve barış hallerine kimin nasıl karar verdiği de soru olarak iletilmiştir. Cezaevlerindeki şiddet eylemleri ile intiharların önlenmesi için ne gibi önlemler alındığı sorulmuştur. Sincan Çocuk Cezaevi, Urfa Cezaevi, Antep Cezaevi ve Aliağa Cezaevinde gerçekleşen işkence ve kötü muamele eylemleri ile ilgili bilgi vermeleri istenmiştir. Abdullah Öcalan ile hiçbir iletişim kurulamaması nedeniyle güncel durumuna ilişkin bilgi verilmesi istenmiştir.

8.5 Protestolarda kolluk kuvvetlerinin güç kullanımı konusunda kılavuzların ve genelgelerin çıkartıldığı bilgisi gereği bunların içeriğinin ne olduğu sorulmuş, göstericilerin dağıtılmasında göz yaşartıcı kimyasalın kötüye kullanımı ile ilgili yorum yapmaları istenmiş, özellikle Gezi Parkı Protestoları ile ilgili cezai ve disiplin soruşturmaları ile ilgili bilgi istenmiştir. Bu protestolarda resmi olan ve olmayan şekilde göstericilerin alıkonulması ile ilgili ve nasıl sonuçlandıklarına dair bilgi istenmiştir. Protestolarda gerçekleşen kamu ajanlarının eylemleri ile ilgili TCK 94 gereği soruşturma yürütülüp yürütülmediği sorulmuş ve "aşırı güç kullanımı ile ilgili mevzuatın farklı kaynaklarca değişik yorumları olduğu göz önünde bulundurulduğunda bunun bir eğitim eksikliği sorunu olarak mı değerlendirildiği yoksa cezasızlık meselesi mi olduğu" yönünde görüşlerini iletmeleri istenmiştir. Yine aşırı güç kullanımı konusunda Devletin sunduğu istatistiklere referansla, kademe ilerlemesinin durdurulması şeklindeki sınırlı sayıdaki disiplin cezasının gerçek bir hesap verilebilirlik olup olmadığı

yönünde yorum yapmaları istenmiştir. İçişleri Bakanlığı çatısı altında kurulması planlanan Kolluk Gözetleme Biriminin bağımsızlığının nasıl sağlanacağı konusunda bilgi istenmiştir.

8.6 Türkiye İnsan Hakları Kurumunu önce ulusal önleme mekanizması olarak yetkilendirilmesi ve sonrasında yerine neden Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) kurulmuş olduğu sorulmuş, üyelerinin yürütmeden bağımsız bir şekilde seçilmemesi gereği bağımsızlığının nasıl sağlanacağı konusunda bilgi istenmiştir. TİHEK'in insan hakları kurumu olarak Paris Prensipleri gereği bağımsız işlev üstelenmesinin nasıl garanti altına alındığı konusunda yorumu istenmiştir. Ulusal önleme mekanizmasının bu kurumdan da bağımsız fonksiyon üstelenebilmesi için hangi kaynakların ayrıldığı, diğer izleme mekanizmaları ile nasıl bir koordinasyonu olacağı, habersiz ziyaret yapıp yapamayacağı, askeri cezaevlerinin ziyaret edilip edilemeyeceği ve tavsiye yetkisi olup olmadığı ve bunların takibinin kamusal denetiminin nasıl sağlanacağı konusunda bilgi verilmesi istenmiştir. Yerel sivil toplum örgütlerinin, alıkonulanlarla görüşebileceğine ve habersiz ziyaret gerçekleştirebileceğine yönelik resmi bir düzenleme olup olmadığı sorulmuş, herhangi bir sivil toplum örgütünün talebinin reddedilip reddedilmediği konusunda bilgi vermesi istenmiştir. İl İnsan Hakları Kurullarının hak ihlali tespit edip etmediği, Cezaevlerindeki yaygın şiddet göz önünde bulundurulduğunda Cezaevi İzleme Kurullarının bağımsızlığının nasıl sağlandığı, şikayetleri belgeleyip belgelemediği, şikayetlere ilişkin cezai soruşturma yürütülüp yürütülmediği konusunda bilgi istenmiştir. Ombudsmanlığın etkin bir mekanizma olması için alınan önlemleri ve diğer izleme yapıları ile uyumlu çalışmasının nasıl sağlandığı konusunda yorumları istenmiştir.

8.7 TCK'da yer alan işkence suçu tanımının Sözleşme ile uyumsuz nitelikte olmasının, ceza kovuşturması açısından karışıklık yarattığı bu anlamda 94 ve 95. maddelerin gözden geçirilip geçirilmediği, eylemin sonuçları ve kasıt unsurları açısından diğer kötü muamele ile ayırımının sağlanmasının nasıl gerçekleştirileceğine yönelik yorumları istenmiştir. İşkence görenlere yönelik karşıt davaların "gözdağı niteliğinde" olması dikkate alındığında bu davaların yüksek sayısı ve sonuçları hakkında yorum yapmaları istenmiştir. Zamanaşımının ağır insan hakları ihlalleri açısından halen söz konusu olduğunu da göz önünde bulundurarak, zamanaşımı dolsa bile AİHM'in ihlal kararı verdiği davalar hakkında herhangi bir yargılama yapıp yapılmadığı ve genel olarak AİHM kararlarının tamamıyla uygulanabilmesi için nasıl bir önlem alındığı konusunda bilgi istenmiştir. Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına dair Uluslararası Sözleşmenin ne zaman imzalanacağı, aynı zamanda zorla kaybetme suçuna mevzuatta yer verilip verilmeyeceği ve genel olarak zorla kaybetme davalarına yönelik herhangi bir ceza hükmü verilip verilmediği konularında bilgi istenmiştir. Halen bekleyen davalar, Kıbrıs'taki Türk vatandaşları da dahil olmak üzere kayıplarla ilgili planları konusunda bilgi istenmiştir.

8.8 İstanbul Protokolü eğitimi konusunda bilgi verilmesi istenmiş, hangi personelin bu eğitimden geçtiği ve bu eğitimin sonucu olarak kaç olgunun belirlendiği konusunda bilgi istenmiştir. İstanbul Protokolüne uygun tıbbi belgelemenin yapılması halinde risk altında olmadan hangi bağımsız yapının bu belgeleme gereği işlem yapacağı sorulmuştur. Bunun gibi eğitim almış olan hekimlerin Burhan Birel gibi İstanbul Protokolüne uygun davrandığı için ceza almaması için ne gibi önlemler alındığı sorulmuştur. "Ruhsatsız sağlık hizmeti" adı altında İstanbul Protokolüne uygun belgeleme yapanların ve işkence görenlere hizmet edenlerin cezalandırılmasının nasıl önleneceği konusunda yorum istenmiştir. İstanbul Protokolünün soruşturmalarda etkin kullanılmamasının nedenleri hakkında ve sığınma statüsünün belirlenmesinde kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi istenmiştir. Ulusal önleme mekanizması etkin olarak kurulacak olursa İstanbul Protokolüne uygun değerlendirmenin nasıl sağlanacağına dair yorumları istenmiştir.

8.9 Devletin oldukça sınırlı sayıda davaya referansta bulunmasını göz önünde bulundurarak işkence görenlere ne kadar tazminat ödendiği, Sözleşme madde 14 kapsamında maddi tazminat dışında öngörülen diğer giderim mekanizmalarıyla ilgili nasıl düzenlenmeler olduğu sorulmuştur. Özellikle rehabilitasyon hizmeti açısından bu konuda hizmet veren hükümet dışı yapılara nasıl destek bulunduğu ve "ruhsatsız sağlık hizmeti" iddiasının misilleme olarak kullanılmayacağı konusunda nasıl önlem alındığı sorulmuştur.

8.10 Gazetecilerin yardım-yataklık suçlamaları altında görev yaptıklarını göz önünde bulundurarak Hrant Dink'in öldürülmesi, Hürriyet Gazetesinin bombalanması ve Nedim Oruç gibi gazetecilerin tutuklanması hakkında bağımsız bir değerlendirme yapılmasını düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. İnsan Hakları Derneğinin 20 üyesinin, şu anda cezaevinde olan 30 gazetecinin ve en genel olarak İnsan hakları savunucularının insan hakları ihlallerini belgelemesi ve izlemesi "terörist yapıların faaliyetlerini kolaylaştırmak", "güvenlik için tehlike oluşturmak" olarak görüldüğü için bunu nasıl izah ettiklerine dair bilgi verilmesi istenmiştir.

8.11 Güneydoğuda görev yapan kolluk güçlerinin sivillerin ağır acı çekmesine neden olacak eylemlerde bulunmasının önlenmesinin nasıl garanti altına alındığı, ateşli silahla yaralanan çocukların faileri için, özellikle Cizre ve Silopi'de alikonulanlara yönelik işkence ve kötü muamele eylemleri için ne şekilde soruşturulma yürütüldüğü, bu ihlallerin önlenmesi için ne gibi önlemler alındığı sorulmuştur. "Olağanüstü hal uygulaması niteliğinde olmasına rağmen" sokağa çıkma yasağının neden uygulandığı ve bu tercihin yasal dayanağının açıklanması istenmiştir. Sokağa çıkma yasağı uygulamasının terörizme bir cevap niteliğinde görülmesi halinde bu uygulamanın ağır acıya neden olmamasının nasıl güvence altına alındığı, yargısız infaz iddialarına yönelik yasal sürecin nasıl ilerlediği konusunda bilgilendirme istenmiştir. Bunun gibi sivillere karşı öldürücü güç kullanımı ve sonucunda gerçekleşen ölümler konusunda bilgi verilmesi ve soruşturmaların ne aşamada olduğuna dair açıklama istenmiş, 8 aylık bebek de dahil olmak üzere çocukların keskin nişancılar tarafından öldürülmesi konusunda yorumları istenmiştir. Ailelere teslim edilmeden gömme işleminin yapılması, savaştan gruptan olsun ya da olmasın ailelere cenazelerin teslimi için ne gibi önlemler alındığı konusunda bilgi istenmiştir.

9. Delegasyona yönelik sorular tamamlandıktan sonra Mehmet Ferden Çarıkçı "meyve veren ağacın taşlanacağı ancak ilk taşı atanın da günahsız olması gerektiği" şeklindeki açıklamasıyla bir sonraki oturumda cevapların verileceğini ifade etmiştir.

10. Delegasyon, 27 Nisan 2016 tarihinde sorulara Osmanlı İmparatorluğunun geleneklerinde yer alan misafirperverliğe atıfla cevap vererek başlamış ve müzik terapisinin, ombudsmanlığın, "geri göndermeme" ilkesinin ilk uygulamalarının Osmanlı'da olduğunun altını çizmiştir. Bakanlıkların ilgili temsilcileri, kendi alanları ile ilgili konularda yanıtlar vermeye başlamıştır.

10.1 Suriye sınırında IŞİD'dan kaçan Suriyelilere ateş açılması iddialarını "inanılmaz ve gülünç" bulan Delegasyon temsilcisi "Üç milyon mülteci varken 5-6sını öldürmenin" anlamsız olduğunu ifade etmiştir. İşsizlik oranına rağmen göçmenlere iş verildiğinin, Arapça eğitim olanaklarının sağlandığına yönelik açıklamalarına devam eden Delegasyon düzensiz geçişlere örnek olarak "dördüncü denemesinde ölen" Aylan Kurdi'yi örnek göstermiştir. AB Anlaşmasının nasıl uygulanacağına ilişkin açıklamalar yapan Delegasyon işkence gören göçmenlerin beyanlarının esas alındığını, sağlık kontrol işlemlerinin tercüman, sağlıkçı ve müftülük varken gerçekleştiğini ifade etmiş ve etkin başvuru yolları tanıdığını ifade etmiştir.

10.2 Zorla kaybetme vakıalarına ilişkin gerekli adımların atıldığı bunun dışındaki iddiaların hiçbir delile dayanmadan bir kısım sivil toplum örgütleri tarafından öne sürüldüğü ifade edilmiştir. Kıbrıs'taki kaybedilme vakıalarının ise Komitenin meselesi olamayacağını ifade eden Delegasyon kayıp Kıbrıslı Türklerin çoğunun sivil, Kıbrıslı Yunanların ise askeri personel olduğunu ifade etmiştir.

10.3 Sokağa çıkma yasağına ilişkin, "Temmuz 2015'ten itibaren barış sürecinin PKK tarafından bozulduğu, 13 Ağustos'ta öz yönetim ilanların başlaması ve gençlerin başkaldırıya çağırılmasıyla hendeklerin, barikatların kurulduğu, insanların gündelik yaşamlarına devam edemeyince mülkiyet haklarının da korunması maksadıyla geçici ve sınırlı, olağanüstü hal de ilan etmeden tamamıyla yasal bir şekilde sokağa çıkma yasağı uygulandığı" şeklinde cevap verilmiştir. Zararların karşılanacağını ifade eden Delegasyon "yaralı teröristlere bile" sağlık hizmetini gün boyu sunduklarını söylemiştir. Vali ve kaymakamlara terörle mücadeleyi normal düzen içerisinde sürdürebilmesi amacıyla bazı istisnai yetkilerin tanınmasının yasal olduğu ifade edilmiştir. Bunun gibi "terörist cenazeleri dahil" her cenazenin iyi muamele gördüğü, gömme işlemlerinin kamu

düzenini bozması halinde vali ve kaymakamın bu işlemi gerçekleştirebileceğini belirtmiştir. Terörle mücadele kapsamında "sabırla davranılmakta" olduğunu, yaralıların teslimi için gerekli çağrılarının yapıldığını, teslim olursa gerekli sağlık kontrolünden geçirildiklerini ifade etmiştir.

10.4 Kolluk gözetim Komisyonunun görevini bağımsız yerine getireceği, 20 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe giren yasa ile kurulan TİHEK'in de bağımsız olacağı söylenmiştir. Cumhurbaşkanının bağımsız olması nedeniyle onun tarafından seçimin yapılmasının bağımsızlığı sağlayacağı ifade edilmiştir.

10.5 İç güvenlik paketi ile tanınan gözaltı, uzaklaştırma, silah kullanma ve arama yetkilerinin AB ülkelerinde de olduğu, "gerektiği kadar ve ölçüde" uygulandığı ifade edilmiştir. Koruma altına alma ve uzaklaştırma yetkileri yönünden örnek olarak "yangın halinde" kişilerin korunması için uygulanabilecek nitelikte tedbirler olduğu ve 1 yıl içinde çok az bu yetkiye başvurulduğu belirtilmiştir. Gözaltı giriş-çıkış muayeneleri sonucu savcıya hekimlerin ihlalleri bildirdiğini, sağlık kontrolüne başka polisin götürdüğünü ifade eden Delegasyon münferit olayların yaşanmış olabileceğini belirtmiştir. Her gözaltı yerinde kamera olduğu, sesli dinleme olmadığı ifade edilmiş ve resmi olmayan alıkonma yeri olmadığını söylemiştir. İhlalde bulunan kolluğun sistematik bir şekilde cezalandırıldığı ifade eden Delegasyon sistematik kötü muamelenin olmadığını ifade etmiştir.

10.6 Tutuklu olan 30 gazeteciden sadece 3'ünün basın kartı olduğu, Nedim Oruç'un bilgisayar uzmanı olduğu, İHD üyelerinden sadece 4 kişinin cezaevinde olduğu belirtildikten sonra Komitenin bilgi almak istediği dosyalardan Uludere ile ilgili Anayasa Mahkemesinin başvuru usulüne uyulmaması nedeniyle ret kararı verdiğini, Hrant Dink'in öldürülmesine ilişkin yargılamanın devam ettiğini ifade etmiştir. Pozantı Cezaevi ile ilgili uyarı ve kınama cezalarının verildiğini ve beraat hükümlerinin kesinleşmediğini, Sincan Çocuk Cezaevi ile disiplin yönünden ceza verilmesine yer olmadığı, Kaymaz dosyasının Anayasa Mahkemesinde olduğu ifade edilmiştir. Antep ve Urfa Cezaevlerindeki aşırı kalabalık olma sorununa yönelik yeni cezaevlerinin yapıldığı, tutuklu sayısının 182 bin mevcut mahpustan sadece 26binini teşkil ettiğini belirtmiştir. F Tipi cezaevlerinin CPT standartlarına uygun olduğu, ağırlaştırılmış müebbet cezasının da AB düzenlemelerine uygun olduğu belirtilmiş, işkence görenlerin tazmin edilmesinin Mağdur Destek Başkanlığı tarafından gerçekleştirildiğini, Gülay Çetin kararı gereği tazminatın verildiğini, TCK'nın 94. maddesinin Sözleşmeye uygun olduğunu, sivil toplum örgütlerinin ilkesel olarak alıkonma yerlerine erişebilmesine engel bir düzenleme olmadığını sıralamıştır. Abdullah Öcalan'ı CPT'nin ziyaret ettiğini, tecrit uygulaması olmadığını ve 2 saat sohbet edebildiğini ifade etmiştir.

10.7 İstanbul Protokolüne karşı hassas olunduğu, Minnesota ve İstanbul Protokollerinin uzaktan eğitim kapsamında müfredatta olduğu ifade edilmiştir. Sağlık çalışanların alıkonulmasına ilişkin özel bir kanun olmadığı ifade edilmiş; ruhsatsız sağlık hizmeti verilmesi meselesiyle ilgili eskiden ceza olmadığı bu nedenle düzenleme yapıldığı söylenmiştir. "Kolluk dahil" herkesin İstanbul Protokolü gereği öngörülen gizlilik ilkelerine uygun davrandığı ve mevzuatın İstanbul protokolüne uygun olduğu belirtilmiştir.

11. Türkiye Delegasyonunun cevapları üzerine Komite üyeleri bu cevaplar gereği hiç yanıtlanmayan sorularını yinelemiş ve cevap niteliğinde olmayan ifadelere yönelik açıklayıcı bilgi talep etmiştir. Bu kapsamda şu sorular sorulmuştur:

TİHEK nasıl bağımsız ve etkin olacak? Araçlardaki, sokaklardaki işkence ve diğer kötü muamele iddiaları hakkında ne yapılıyor? Sivil cezaevlerindeki disiplin hapsinin uluslararası standartlara aykırılığı hakkında ne söyleyeceksiniz? Olağanüstü hal olduğunda gözaltı süresinin limiti nedir? Devletin Raporunda ses kayıt sistemi olduğu ifade edilirken, neden yok diyorsunuz? Sincan Çocuk Cezaevi ile ilgili takipsizlik kararı verilmesi ile ilgili bilgiyi teyit eder misiniz? Zorla kaybedilme vakiaları, devam eden bir ihlal olduğu için de Komitenin meselesi olduğundan 94 dosyanın herhangi biri hakkında kovuşturma yapılması için adım atacak mısınız? Bilginin dağıtılmasını terörizmin desteklenmesi olarak göremeyeceğimize göre Nedim oruç neden tutukludur? Sistematik olarak kolluğun cezalandırıldığı ifade edildiği için Silopi ve Cizre'de gerçekleşen ve kamu tarafından da

bilinen işkence ve kötü muamele eylemleri ile ilgili disiplin ve adli yönden verileri sunar mısınız? Çocukların öldürülmesi ile ilgili yürütülen soruşturmalar hangi aşamada? Hurriyet gazetesine saldırı ile ilgili bilgi verir misiniz? Hükümet dışı örgütlerin ziyaret hakkına dair formel bir kural var mıdır? Abdullah Öcalan ile ilgili kimsenin bilgisinin olmaması konusunda yorumunuz nedir? Karşı davaların bir patern izlediği açıkken bu konuda bilgi verir misiniz? Kolluk kuvvetlerinin kişiyi "gerektiği kadar ve ölçüde tutmasının" anlamı nedir? TİHV'e yönelik idari para cezasının yıldırma amacı olduğunu düşünüyor musunuz? Çıplak arama ve cinsel işkence vakıaları yönünden toplumsal cinsiyetle ilgili meselelere dair ne söyleyeceksiniz? İstanbul Protokolü sığınma sürecinde kullanılıyor mu?

12. Delegasyonun ilgili alanlardaki üyeleri kısaca sorulara şu şekilde yanıt vermiştir:

Kameraları kişiler kendine zarar vermesin ve görevlileri suçlamasın diye yerleştiriyoruz. Gözaltı süreleri normal suçla toplu suç açısından farklılık göstermektedir. Terör saldırılarına rağmen bu hususta değişiklik yapılmamıştır. Karşı davaların göstericilere karşı üçüncü kişiler tarafından gördükleri zararın tazmini için açılmış olması mümkündür. Ayrıca kolluk tarafından zarar gören kişiler tam yargı davası açabilir. Hrant Dink davasında olumlu gelişmeler vardır ve sistemik bir sorun olup olmadığı araştırılmaktadır.

13. Oturum Delegasyon başkanı Ferden Çarıkçı'nın konuşması ile sona ermiştir. Kapanış konuşmasında "Türkiye'de bazı çevrelerce bazen yalana varan nitelikte suçlamalarla karşılaştıklarını, nereden fonlandıkları konusunda bağımsızlıkları şüpheli ve tarafsız olmayan bu kaynakların bilgilerin kabul edilebilir olmadığını, Devletin ağır ihlaller gerçekleştirdiği resmi çizilmeye çalışıldığını" ifade etmiştir. İnsan haklarının korunması bahanesiyle şiddetin teşvik edilmemesi ve desteklenmemesinin önemine vurgu yaparak Komite'nin sonuç gözlemlerine gereken özenin gösterileceğini belirtmiştir.

III. Komitenin Sonuç Gözlemleri

14. Komite 13 Mayıs 2016 tarihinde Türkiye hakkındaki Dördüncü Periyodik Raporunu yayınlamıştır. Kaygı duyulan temel sorunları ve önerileri içeren sonuç gözlemlere yönelik Türkiye'nin 13 Mayıs 2017'ye kadar bazı başlıklarda bilgi sunması ve 13 Mayıs 2020 tarihine kadar Beşinci Periyodik İnceleme için raporunu sunması beklenmektedir. Komite aşağıdaki başlıklarda sorunları ortaya koymuştur:

15. İşkence ve kötü muamele eylemlerinin cezasızlığı kapsamında, Komite, AİHM kararına konu olmuş işkence eylemleri de dahil olmak üzere, işkencenin kovuşturulduğu yönünde yeterli bilgi alamamıştır. Bunun gibi hükümet dışı örgütlerin belgelediği işkence iddiaları ile Devletin sunduğu veri arasında büyük uyumsuzluk olması işkence iddialarının soruşturulmadığı sonucuna vardır. Aşırı güç kullanımı ve diğer kötü muamele biçimleri ile ilgili yürütülen soruşturmaların çok azında disiplin yaptırımı uygulanmış, para cezası ya da hapis cezaları da çok az sayıda dava için geçerli olmuştur. Bunun gibi Komite; direnme, hakaret gibi iddialar nedeniyle karşıt dava uygulamasının mevcudiyetine yönelik hiçbir cevap alamamıştır. Kolluğun eylemleri ile ilgili bağımsız soruşturma mekanizması halen kurulmamıştır. Devletin şu tavsiyeleri yerine getirmesi istenmiştir: tüm işkence ve kötü muamele iddialarının hızlı, etkili ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasını, faillerin eylemlerinin ağırlığına uygun olarak kovuşturulmasını ve mahkum olmasını garanti altına alın. Soruşturma sürecinde özellikle aynı eylemleri tekrarlama ya da mağdura misillemede bulunma yahut soruşturmayı engelleme riski olan faillerin görevden uzaklaştırılmasını güvence altına alın. Alıkonulara ya da yakınlarına, işkence eylemlerini bildirmelerini engellemek amacıyla gözünü korkutacak karşıt suçlamaların yöneltmemesini sağlayın. Mağdurun etnik kimliğini de kapsayacak şekilde ilgili belirleyenleri içeren istatistik bilgileri sunun. Bunun gibi işkence ve kötü muamele iddiasında bulunan kişilere başka suçların yüklendiği davalara ilişkin de bilgiyi sunun. Polis hiyerarşisinden bağımsız, kolluğun eylemlerine yönelik şikayetleri inceleyecek bağımsız soruşturma birimi kurun.

16. Terörle mücadele kapsamında alıkonuların işkence ve kötü muamele iddialarına yönelik değerlendirmesinde Komite, 2015'te barış sürecinin bozulması sonrası Türk güvenlik güçleri ile PKK arasında şiddetin yeniden başlaması kapsamında ülkenin güneydoğusundaki (Cizre ve Silopi örneğinde olduğu gibi) güvenlik tehdidi iddialarına karşılık verirken kolluk kuvvetlerinin alıkoymaya yönelik işkence ve kötü muamele eyleminde bulunduğuna yönelik güvenilir kaynaklar olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle Komite, işkencenin mutlak olarak yasak olduğunu hatırlatmış ve savaş halinde, savaş tehdidi halinde, iç karışıklık ya da olağanüstü hal yahut terörist eylem tehdidi, uluslararası ya da uluslararası olmayan nitelikteki silahlı çatışma hallerinde işkencenin hiçbir koşulda meşrulaştırılmayacağına altını çizmiştir. Bu kapsamda Devlete özellikle Aralık 2015-Mart 2016 arası Cizre'de gerçekleşenler olmak üzere, tüm işkence ve kötü muamele iddialarını hızlı, etkili ve tarafsız bir şekilde soruşturmasını; işkence eylemi faillerini ve iştirak edenleri, emir verme pozisyonunda olanlar dahil usulüne uygun olarak kovuşturmasını, suçlu bulunurlarsa eylemlerinin ağır doğasına uygun olarak ceza almasını sağlamasını; mağdurlara adil ve yeterli tazminat ile mümkün olan en iyi düzeyde rehabilitasyon dahil olmak üzere etkili giderim mekanizmalarını sunmasını; işkencenin mutlak olarak yasak olduğunu kesin olarak teyit etmesini ve kamusal alanda işkence suçunu kınamasını, bu suçu işleyenlerin kişisel olarak sorumlu olacağı ve cezalandırılacağı uyarısını açık bir şekilde dile getirmesini tavsiye etmiştir.

17. Terörle mücadele kapsamında yargısız infaz iddialarına yönelik de, Komite ülkenin güneydoğusundaki operasyonlar kapsamında güvenlik güçleri tarafından yargısız infaz sonucu öldürülen sivillere yönelik elde ettiği güvenilir bilgilere atıfla, Devletin soruşturmaya başlayıp başlamadığı konusunda bilgi vermekten imtina etmesini, Uğur ve Ahmet Kaymaz'ın faillerinin cezalandırılmamasını da hatırlatarak, eleştirmiştir. Bunun gibi, güvenlik güçleri ile silahlı gruplar arasındaki çatışmada hayatını kaybeden kişilerin bedenlerinin ailelerine teslim edilememesi aynı zamanda ölümü çevreleyen nedenlerin soruşturulması yönünden de engelleyici nitelikte görülmüştür. Ayrıca güvenlik operasyonlarının yapıldığı yerlerdeki sokağa çıkma yasağı kapsamında etkilenen tüm nüfusun gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaç ve hizmetlere erişiminin engellenmesinin ağır acı ve eziyete sebep olmasının ciddi olarak endişe verici olduğu ifade etmiştir. Bu nedenlerle, Devlete 08 Eylül 2015'de öldürülen Maşallah Edin ve Zeynep Taşkın dahil olmak üzere, tüm yargısız infaz iddialarıyla ilgili hızlı, etkili ve tarafsız bir şekilde soruşturmanın yapılmasının ve tüm faillerin yargılanıp cezalandırılmasının sağlamasını, terörle mücadele operasyonları kapsamında öldürülen herkesin ailelerine bedenlerin teslimi için bildirim ve makul koşulların sağlanmasını ve bu yönde mevcut iddiaların soruşturulmasını garanti altına almasını tavsiye etmiştir. Ayrıca Devletin güvenlik operasyonları sırasında uygulanan sokağa çıkma yasağının ağır eziyet yaratan, insanların gıda ve sağlık hizmetine erişimi yönünden kısıtlanmasına yönelik iddiaları derhal, tarafsız ve etkili şekilde soruşturması; bu tip bir kötü muameleyi gerçekleştiren sorumluların disiplin ve adli yönden kovuşturulmasını ve ileride uygulanacak güvenlik operasyonlarının böyle bir sonuca sahip olmamasının güvence altına alınmasını talep etmiştir.

18. Eylemcilere yönelik aşırı güç kullanımının dramatik bir şekilde arttığını tespit eden Komite, CPT raporuna referansla İstanbul ve Ankara'daki Gezi Protestolarındaki görevlilerin eylemleri ile ilgili soruşturmanın davaya dönüşmemesini eleştirmiştir. Ayrıca iç güvenlik paketine yönelik, eylemcilere ateşli silah kullanılmasını da içerecek şekilde polise tanıdığı ek yetkilerle ilgili kaygısını dile getirmiştir. Bu kapsamda aşırı güç kullanımı iddialarının hızlı, etkili ve tarafsız şekilde soruşturulmasını, faillerin yargılanmasını ve mağdurların uygun bir şekilde zararlarının tazmin edilmesini önermiş ve Devletin kolluk kuvvetlerine yönelik sistematik eğitim programlarının uygulanmasına yönelik çabayı arttırmasını tavsiye etmiştir.

19. Ceza Kanununda işkence özel bir suç olarak tanımlansa da, eylemin amacı ile ilgili Sözleşme ile uyumsuzluk olduğunu ve bunun cezasızlığa neden olduğunu ifade eden Komite, 94. maddedeki düzenlemeyi işkencenin neden uygulandığını tanımlayan etken veya nedenlerin belirlendiği, tanıma bir kişiyi yıldırım kastını ya da kişiden yahut üçüncü şahıstan bilgi veya itiraf elde etmek yahut buna zorlamak kastının dahil edildiği şekilde değiştirmesi gerektiğini belirtmiştir.

20. Alıkonuların temel yasal güvenceleri yönünden Komite, polise bireyleri alıkoyma yetkisi veren CMK'da yapılan yeni değişikliklerden kaygılandığını ifade etmiş ve Devletin kişilerin özgürlüklerinden mahrum edildikleri ilk andan itibaren tüm temel güvencelerin sağlanmasını garanti altına alması gerektiğini ifade etmiştir. Mahremiyet hakkını ihlal etmemek üzere kişilerin avukatları ve doktorlarla ile kurduğu iletişim hariç olmak üzere video kaydının tüm alıkonma yerlerinde gerçekleştirilmesine devam edilmesini tavsiye etmiştir.

21. Devam eden tüm zorla kaybetme iddiaları ile ilgili etkili ve tarafsız soruşturmanın yürütülmesi, faillerin yargılanması ve cezalandırılması, mağdurların zararlarının tazmini için uygun önlemlerin alınmasını tavsiye eden Komite, Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına dair Uluslararası Sözleşmenin imzalanması için de Türkiye'yi teşvik etmiştir.

22. TİHK'in yerine kurulan TİHEK'in üyelerinin atanmasına yönelik yeni Kanundaki düzenlemelerin insan hakları kurumlarının bağımsız olması anlayışını ortadan kaldıracı nitelikte gören Komite, Delegasyonun ulusal önleme mekanizması olarak da bu Kuruma işaret ettiğini belirterek TİHEK'in fonksiyonel, yapısal ve finansal bağımsızlığının garanti altına alındığı gerekli yasal önlemlerin alınmasını, özgülümlü yapısı ve yeterli kaynaklarının varlığı halinde ulusal önleme mekanizması işlevi görme amacının sağlanmasının yasal olarak güvence altına alınmasını tavsiye etmiştir.

23. Tüm kamu personelinin Sözleşme ile ilgili zorunlu olarak iç eğitime tabi olmasına yönelik program geliştirilmesini talep eden Komite, işkence ve kötü muameleyi tanımlayacak ilgili görevlilerin İstanbul Protokolü eğitimi almasının sağlanmasını ve bu eğitim programlarının uygulanmasını ve etkililiğini değerlendirecek bir yöntem geliştirilmesini istemiştir.

24. Aşırı kalabalıklaşmanın hafifletilmesi için alıkonma içermeyen alternatif tedbirler almaya devam edilmesini öneren Komite, zamanında ve uygun sağlık hizmetinden özgürlüğünden mahrum bırakılan herkesin faydalanmasının garanti altına alınmasını ve buna aykırı kasti davranışlara yönelik iddiaların bağımsız ve hızlı bir şekilde soruşturulmasını talep etmiştir. Sağlık hizmetinin sunulmamasından sorumlu cezaevi personelinin kovuşturma ve disiplin yaptırımlarına uğramasının sağlanmasını talep etmiştir.

25. Gözaltında ölümler ve nedenleri ile ilgili detaylı bilgilendirme yapılmamasını eleştiren Komite, tüm gözaltında ölüm eylemlerinin hızlıca ve tarafsızca bağımsız yapılarca soruşturulmasını istemiştir.

26. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alanların alıkonulma koşullarıyla ilgili kaygılarını ifade eden Komite TCK'nın 47. maddesinin¹⁰ ve İnfaz Kanunu 25/1 maddelerinin¹¹ kaldırılmasını önermiştir.

27. İnsan hakları örgütlerinin, hükümet dışı örgütlerin, sağlıkçıların ve baroların alıkonma merkezlerine bağımsız ziyaretler gerçekleştirmesine yönelik açık formel bir düzenlemenin yapılmasını tavsiye eden Komite özgürlükten mahrum olunan yerlerin izlemesini yapan tüm resmi yapıların da finansal ve fonksiyonel bağımsızlığının sağlanmasını talep etmiştir.

¹⁰ TCK md. 47: (1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder, kanun ve tüzükte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir.

¹¹ İnfaz Kanunu md. 25: (1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı rejimine ait esaslar aşağıda gösterilmiştir: a) Hükümlü, tek kişilik odada barındırılır. b) Hükümlüye, günde bir saat açık havaya çıkma ve spor yapma hakkı tanınır. c) Risk ve güvenlik gerekleri ile iyileştirme ve eğitim çalışmalarında gösterdiği gayret ve iyi hâle göre; hükümlünün, açık havaya çıkma ve spor yapma süresi uzatılabileceği gibi kendisi ile aynı üniteye kalan hükümlülerle temasta bulunmasına sınırlı olarak izin verilebilir. d) Hükümlü, yaşadığı yerin olanak verdiği ve idare kurulunun uygun göreceği bir sanat veya meslek etkinliğini yürütebilir. e) Hükümlü, kurum idare kurulunun uygun gördüğü hâllerde ve onbeş günde bir kez olmak üzere (f) bendinde gösterilen kişilere, süresi on dakikayı geçmemek üzere telefon edebilir. f) Hükümlüyü; eşi, altsoy ve üstsoy, kardeşleri ve vasisi, belirlenen gün, saat ve koşullar içerisinde onbeş günlük aralıklarla ve günde bir saati geçmemek üzere ziyaret edebilirler. g) Hükümlü hiçbir suretle ceza infaz kurumu dışında çalıştırılmaz ve kendisine izin verilmez. h) Hükümlü, kurum iç yönetmeliğinde belirtilenlerin dışında herhangi bir spor ve iyileştirme faaliyetine katılamaz. ı) Hükümlünün cezasının infazına, hiçbir surette ara verilemez. Hükümlü hakkında uygulanacak tüm sağlık tedbirleri, tıbbî tetkik ve zorunluluklar hariç ceza infaz kurumlarında, mümkün olmadığı takdirde tam teşekküllü Devlet ya da üniversite hastanelerinin tek kişilik ve yüksek güvenlikli mahkûm koşullarında uygulanır

28. Mağdurların ve yakınlarının maruz kaldığı ihlalin giderilmesi ve zararlarının tazmin edilmesi yönünde sunulan yetersiz bilgiye dayalı olarak, Devletin işkence ve kötü muamele görenlerin adil ve yeterli tazminat hakkı ile mümkün olan rehabilitasyon hizmetinden faydalanmalarının garanti altına alınmasını öneren Komite, Sözleşmenin 14. maddesine yönelik 3 nolu Genel Yorum'a¹² atıfla tüm giderim mekanizmalarının sağlanmasını talep etmiştir. Ayrıca Komite rehabilitasyon hizmeti sunan hükümet dışı kuruluşların desteklenmesi ya da hizmetlerinin kolaylaştırılması yönünden alınması gereken önlemlere dair hiçbir bilginin sunulmamasına yönelik eleştirilerini getirmiştir.

29. Özellikle işkence görenlerle doğrudan bağlantıda olan sağlık personeline olumsuz etkileri olabilecek "izinsiz sağlık hizmetinin cezalandırılmasına" yönelik değişikliği¹³ kaygı verici bulan Komite bu düzenlemenin kaldırılmasını talep etmiş ve işkence görenlere sağlık hizmeti sunan sağlık personelinin yargılanmamasının garanti altına alınmasını istemiştir.

30. Gazetecilerin, insan hakları savunucularının ve hekimlerin tehditlere ve saldırılara karşı korunmasını, Hrant Dink ve Tahir Elçi cinayetleri ile Hürriyet Gazetesine yönelik saldırı dahil olmak üzere bu tip eylemlerin hızlıca soruşturulmasının sağlanmasını talep etmiştir. Yine özel olarak Nedim Oruç ve Muharram Erbey olmak üzere gazeteciler ile insan hakları savunucularının özgürce belgeleme yapmaktan kaçınmasına neden olacak eylemlerden kaçınmasını talep ettiği Devletin halen yargılanmakta olan bu kişilerle ilgili bağımsız değerlendirmeyi sağlamasını istemiştir.

IV. Sonuç ve Değerlendirme

31. Komitenin, Türkiye'ye yönelik son gözden geçirmesini yaptığı 2010 yılından bu yana insan hakları alanındaki ihlallerin yoğun artışına uluslararası düzeyde de tanıklık edildi. Türkiye'nin İşkenceye Karşı Sözleşmenin uygulanması yönünden açık ihlallerde bulunduğu işaret edilmesi ve bu anlamda kimi taleplerin acil olarak sıralanması uluslararası toplum önünde de özel bir anlama sahiptir.

32. Delegasyonun, Osmanlı geleneğini sürdürme konusundaki atfı, tüm oturumlardaki reddiyeci retoriğine de aslında işaret etmektedir. Komite bu cevaplara esefle yaklaşmış ve özellikle şu hususların altını çizmiştir:

32.1 Türkiye'de cezasızlık sorunu hakimdir. İşkence suçlarında ve ağır insan hakları ihlallerinde zamanaşımı bariyeri, AİHM kararlarının uygulanmaması, işkence görenlere karşı suçlamalar getirilerek insanların yıldırılmaya çalışılması cezasızlık yönünden süreklilik arz eden uygulamalardır.

32.2 Resmi olan ve resmi olmayan alıkonulma yerlerindeki işkence uygulamalarındaki artış konusunda Komite kaygı duyduğunu ifade etmiştir. Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımı konusunda açıkça dramatik artış olduğuna dikkat çekilmesi altı özellikle çizilmesi gereken Komite yönünden ciddi endişe kaynağı olan bir başka konu olarak öne çıkmıştır.

32.3 Özellikle sokağa çıkma yasağı uygulamasının kendisinin tüm toplumun temel ihtiyaçlarına erişimine engel olunması nedeniyle bir kötü muamele biçimi olacağı dahası alıkonulan kişilerin işkenceye maruz kalmasının kabul edilemez olduğu, yargısız infaz iddiaları yönünden sokağa çıkma yasaklarının ağır ihlal yarattığı açıkça ortaya konmuş ve Devlet acil olarak bu yönde önlem almaya çağırılmıştır. Bu anlamda işkencenin mutlak olarak yasaklandığının itinayla hatırlatılması da altı

¹² İşkence Karşıtı Komite, 13 Aralık 2012 tarihli, 3 sayılı Genel Yorumu, CAT/C/GC/3 için (İngilizce): http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/GC/CAT-C-GC-3_en.pdf

¹³ 3359 Sayılı Kanun ek madde 11: Olağanüstü durumlarda mesleğini icraya yetkili kişilerce acil sağlık hizmeti ulaşana ve sağlık hizmeti devamlılık arz edene kadar verilecek olan sağlık hizmeti hariç, ruhsatsız olarak sağlık hizmeti sunan veya yetkisiz kişilerce sağlık hizmeti verdirenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Özel izne tabi hizmet birimlerini Sağlık Bakanlığından izin almaksızın açan veya buralarda verilecek hizmetleri sunan sağlık kurum ve kuruluşları, bir önceki aya ait brüt hizmet gelirinin yarısına kadar idari para cezası ile cezalandırılır.

çizilmesi gereken bir husustur. 1988'den beri Sözleşmeye taraf olan ve uluslararası topluma karşı taahhütleri olduğunu bilen bir Devlete bu aşamada en temel yasağın hatırlatılması meşruiyet kaybına işaret etmektedir.

32.4 Yine insan hakları savunucuları, gazeteciler yönünden kişilerin üzerine düşen ve onları tanımlayan faaliyetlerinin cezalandırılması Devletin anti-terör retoriğinin geçersiz kılındığı bir başka başlığı oluşturmuştur.

32.5 Bunun dışında en genel haliyle işkencenin önlenmesi açısından kurumsal yapılanmasını gerçekleştirilmeyen, işkence eylemlerini etkili bir şekilde soruşturmayan, alıkonma koşulları yönünden ihlalleri önlemek ve ortadan kaldırmak konusunda sistemik bir politikası olmayan, işkence görenlere sağlanması gereken haklar yönünden geçerli dayanağı olan bir bilgiyi sunmayan niteliği itibarıyla Türkiye'nin, tüm göçmenlere "ev sahipliği" yaptığı en çok altını çizdiği olumlu gelişme olarak ifade edilse de işkenceyle mücadele konusunda ciddi kaygı uyandıran uygulamalara "ev sahipliği" yaptığı da ifade edilmiş olmuştur.

33. İnsan hakları örgütleri olarak Komite Tavsiyelerinin yerine getirilmesi yönünde takipçi olacağımızı yeniden hatırlatmak isteriz.

İnsan Hakları Derneği

Türkiye İnsan Hakları Vakfı